

23. Romanenko, O.V., Arsan, O.M., Kipnis, L.S., & Sytnyk Yu.M., 2015. Ekolohichni problemy kyivskykh vodoim i prylehlykh terytorii [Ecological problems of Kyiv reservoirs and adjacent territories]: monohrafiia / O.V. Romanenko (Ed.). Kyiv: Naukova dumka, 192.

24. Novosad, K.V., Shcherbakova, O.F., Novosad, V.V., & Romanenko O.V., 2021. Florystychnyi analiz fitohenofondu likarskykh vydiv roslyn urbanoflory Kyivskoho mehapolisu [Floristic analysis of the phytogene pool of medicinal plant species of the urban flora of the Kyiv metropolis]. *PLANTA+. NAUKA, PRAKTYKA TA OSVITA: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 19 liutoho 2021 r. Kyiv: PALYVODA A.V., 504 – 510.

25. Chebotarova, L.V., & Starchenko, V.I., 2021. *Herbarii yak muzeina kolektsiia: komplektuvannia, oblik, zberihannia* [Herbarium as a museum collections: assembly, accounting, storage]. *Metodychni rekomendatsii* / T.K. Kondratenko (Ed.). Kharkiv: TOV "Maidan", 56. Dostupno: <<http://pkm.poltava.ua/books/library/2021/gerbariy.pdf>>.

26. Zakon Ukrainy "Pro muzei ta muzeinu spravu" vid 29 chervnia 1995 roku № 249/95-VR [Law of Ukraine "On museums and museum work" No. 249/95-VR dated June 29, 1995]. Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>>.

27. Kryvonos, O., & Kot, A., 2021. Zasoby muzeinoi pedahohiky yak vazhlyvyi chynnyk vykhovannia studentiv [Means of museum pedagogy as an important factor in student education]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 7 (111), 95 – 104. Dostupno: <<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/12.pdf>>.

28. Fedoniuk, L.Ia., Yarema, O.M., & Yastremska, S.O., 2022. Muzeina pedahohika ta yii rol u navchalnomu protsesi medychnykh zakladiv vyshchoi osvity [Museum pedagogy and its role in the educational process of higher medical institutions]. *Medsestrynstvo*, 1, 22 – 28. DOI: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2022.1.12866>.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-207-219>

УДК 378.016:811.161.2

Шевчук Зореслава Сергіївна,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри української мови,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9309-5517>

shevchuk.zoreslava@kpnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню шляхів формування комунікативної компетентності серед здобувачів вищої освіти. Розглянуто важливість опанування комунікативних навичок здобувачів вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» та

аргументовано необхідність впровадження низки методів та підходів для покращення комунікативної компетентності студентів. Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» пов'язаний із конкретизацією компетентнісних вимог до мовної підготовки здобувачів вищої освіти. Важливим є вироблення сукупності універсальних стереотипів професійної мовленнєвої поведінки майбутнього фахівця під час виконання ним професійних обов'язків. Відповідним завдання викладача є визначення набору професійномовних і комунікативних компетенцій в основних видах мовної діяльності. Водночас застосування комунікативно-діяльнісного підходу до організації освітнього процесу процесу забезпечує в цьому разі формування не лише мовних (укладання документів), а й мовленнєвих і комунікативних компетентностей студентів, інтерактивні завдання активізують пізнавальну діяльність здобувачів, формують навички, необхідні для подальшого підвищення рівня мовленнєвої майстерності. У статті виокремлено основні підходи, що сприяють оволодінню здобувачами вищої освіти комунікативних компетентностей, необхідних у подальшій професійній діяльності, зокрема: використання інтерактивних методів навчання (рольові ігри, кейс-методи, «мозковий штурм», дискусії, дебати, ток-шоу, аналіз професійних фахових текстів, методика активного слухання тощо); застосування мультимедійних засобів, інтернет-ресурсів та онлайн-платформ, які полегшують і прискорюють передання знань здобувачам, підвищує продуктивність роботи як викладача, так і здобувача, зацікавлюють студентів до виконання завдань); індивідуалізація підходу у викладанні української мови (враховувати особливості кожного студента, давати йому можливість працювати над конкретними аспектами комунікативної компетентності, урахування гендерних аспектів комунікації).

Ключові слова: компетентність; комунікація; методика; інтерактивний метод; моделювання.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Вища освіта відіграє ключову роль у формуванні комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Студенти закладів вищої освіти мають можливість не лише опанувати академічні знання, але й розвинути практичні навички спілкування, які їм знадобляться у майбутній професійній діяльності та повсякденні.

Українська мова – це не лише засіб спілкування, але й домінуючий елемент культурного спадку та професійного розвитку здобувачів вищої освіти. Набуття комунікативної компетентності на заняттях з української мови в контексті обраної професії стає важливим завданням вищої освіти. У цьому аспекті ключовим є також забезпечення ефективного функціонування системи вищої освіти в Україні в умовах розвитку незалежної, демократичної та правової держави і наповнення новим змістом

професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти, адже від їх компетентності залежить ефективна реалізація функцій та завдань, які постають перед системою вищої освіти. Саме тому зростає значення комунікації як способу забезпечення якості вищої освіти, оскільки через комунікацію реалізуються основні функції освіти. Відтак пошук ефективних механізмів формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти під час викладання української мови за професійним спрямуванням є пріоритетним. Адже якісна комунікація стає важливим стратегічним ресурсом, наявність якого веде до суттєвих надбань та якісних змін у системі освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню проблемних аспектів комунікації під час викладання мови в закладах освіти присвячені праці а Г. Андреева, Г. Балл, Л. Орбан-Лембрик, Т. Яценко. Особливості мовної та мовленнєвої комунікації на заняттях з української мови – предмет дослідження розвідок Н. Бабич, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, М. Пилинського та В. Русанівського. Психологи і педагоги (праці О. Газмана, В. Кан-Калика, Г. Костюка та А. Мудрика) у своїх напрацюваннях зосереджували увагу на основних аспектах формування культури мовлення здобувачів вищої освіти. На особливостях формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти як ключової у системі підготовки фахівців зосереджували свою увагу О. Горошкіна, О. Деркач, М. Докторович, О. Жирун, С. Козак, Л. Мацько, С. Омельчук, М. Пентилюк, Т. Симоненко, В. Черевко, С. Щербак та ін.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – аналіз основних підходів в аспекті формування комунікативних компетентностей здобувачів вищої освіти на заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням». З-поміж основних **завдань**: окреслення понять «компетентність», «комунікативна компетентність»; опис основних підходів, що сприяють оволодінню здобувачами вищої освіти комунікативних компетентностей, необхідних у подальшій професійній діяльності; аналіз інтерактивних методів і прийомів із презентацією конкретних прикладів для поглиблення мовленнєвих умінь і навичок студентів та урізноманітнення навчальних занять.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Дослідження вчених-філософів, педагогів, психологів довели, що в комплексі взаємозалежних динамічно інваріантно-скоординованих детермінант ефективності формування всіх підструктур професійної діяльності системоутворюючою є комунікативна компетенція фахівця. Сам тому вирішення проблеми вдосконалення професійної підготовки фахівців потребує пошуку шляхів ефективного формування їх комунікативної компетентності.

По-перше, розглянемо поняття «компетентність», яке в наукових джерелах тлумачать по-різному. Відтак українська лінгводидактика оперує такими поняттями, як: «компетентність», «компетентнісний підхід», «компетенція», «комунікативна компетентність», «професійна комунікативна компетентність». Компетентнісний підхід пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами і продукує сформовану в процесі навчання мовну особистість. (І. Бех, Н. Голуб, С. Караман, Л. Мамчур, С. Омельчук, Л. Мацько, М. Пентиліук, О. Пометун, Т. Симоненко, І. Хом'як, Г. Шелехова та ін.). На думку лінгводидактів, компетентність варто розглядати як комплексне явище на основі результатів психічного розвитку, як надбання особистості, яка завершила навчання на певному етапі [9]. Процес навчання української мови за професійним спрямуванням має відбуватися на основі комунікативно-діяльнісного підходу, орієнтованого на формування комунікативної компетенції. З-поміж типів компетенції людини, за визначенням Ф.Бацевича, комунікативна перебуває на найвищому рівні класифікації [1, с. 126].

Комунікативна компетентність – це здатність ефективно спілкуватися, володіти мовними навичками та розуміти мовні й культурні особливості спілкування. Це система внутрішніх резервів, необхідних для комунікативної дії в міжособистісній взаємодії і включає в себе певну сукупність знань, умінь, навичок, які забезпечують оптимальний перебіг комунікативної діяльності. Водночас це поняття ширше трактують з урахуванням європейським ключових цінностей. За словами Я. Білик, комунікативна компетентність є своєрідною структурованою цілісністю, яка формується на основі єдності змістового (передбачає усвідомлення студентами сутності і значущості комунікативної діяльності, які перейшли в розряд детермінант його поведінки), емоційного (характеризується особистісним ставленням до комунікативного аспекту майбутньої професійної діяльності) і діяльнісного / процесуального (прояв комунікативних умінь: гностичних (уміння сприймати, розуміти й адекватно моделювати особистість партнера по спілкуванню), експресивних (уміння самовираження власної особистості через самопрезентацію), інтерактивних (уміння впливати на партнера по комунікативній діяльності) компонентів [3, с. 49].

Формування комунікативної компетентності на заняттях з «Української мови за професійним спрямуванням» – одне з актуальних пріоритетних завдань з огляду на вимоги часу, стан мовної політики в Україні та необхідність формування всебічно розвинутого і комунікативно компетентного фахівця-практика. У викладанні української мови за професійним спрямуванням акцент переноситься з традиційної настанови – засвоєння відомостей про літературні норми усіх рівнів мовної ієрархії – на формування навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови, мислення і поведінки особистості [5].

Комунікативні вміння – це готовність до професійного спілкування, задоволення від процесу комунікації, бажання спілкуватись одне з одним. З огляду на це, складниками комунікативної компетентності є:

Мовна компетентність: репрезентація загальнолюдських цінностей, актуалізація знань про мову та мовні рівні, лексичні навички та навички володіння мовою.

Соціокультурна компетентність: формування критичного мислення, розуміння соціокультурних норм та правил спілкування в конкретному контексті.

Стратегічна компетентність: здатність добирати правильні комунікативні стратегії спілкування та адаптувати їх до відповідної життєвої ситуації.

Когнітивна компетентність: розвиток когнітивних процесів здобувача освіти (мислення, аналізу, критичного мислення).

Заняття з української мови за професійним спрямуванням орієнтовані на практичне використання мови в обраній професії, дають студентам можливість вивчати специфічну термінологію, розвивати навички письма, оформлення ділових документів, а також передбачають опанування мистецтва аргументації під час моделювання ситуативних кейсів.

Задля формування високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування здобувачів вищої освіти під час вивчення української мови за професійним спрямуванням майбутнім фахівцям доцільно пропонувати комплекс завдань із метою розвитку умінь та практичних навичок реалізації ефективної мовленнєвої діяльності для виконання роботи за фахом, тобто здійснення осмисленого чи інтуїтивного наміру адресанта, який визначає внутрішню програму та спосіб її втілення за рахунок правильного, раціонального, вмотивованого і точного застосування мовних засобів, оволодіння культурою ведення монологу, діалогу та полілогу, збагачення словникового запасу професійною термінологією, підбір доцільних та адекватних способів реалізації окресленої мети засобами української мови [8, с. 51].

Для оптимізації процесу навчання мови та підвищення ступеня його ефективності як способу формування комунікативної компетенції І. Гарбар та А. Гарбар пропонують педагогічні умови, які варто реалізувати на заняттях з української мови за професійним спрямуванням:

- наближення освітнього процесу до актуальних проблем сьогодення;
- здійснення психолого-педагогічної підтримки студентів під час навчального заняття;
- вмиле поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання;
- використання інтерактивних методів навчання (дискусії, дебати, ділові ігри, проєктні методи) [4, с. 18].

Виокремимо основні підходи, в межах яких передбачено систему завдань і вправ, що сприяють оволодінню здобувачами вищої освіти комунікативних компетентностей, необхідних у подальшій професійній діяльності.

1. Використання інтерактивних методів навчання.

Для формування комунікативної компетентності студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, викладачі повинні використовувати інтерактивні методи навчання. З-поміж основних можна виділити:

- *рольові (ділові) ігри*, які допомагають студентам відчувати себе в реальних ситуаціях професійного спілкування. Використання гри під час заняття сприяє відтворенню моделей життєвих ситуацій, створенню можливостей «програти» проблемні

моменти, знайти варіанти їх вирішення, розумінню мотивів чужої поведінки. Під час ділової гри можна виявити, що чують, що бачать, як інтерпретують ті чи інші вислови або дії учасники та спостерігачі [4, с. 26]. Наприклад, під час вивчення теми «Культура усного фахового спілкування» студентами можна запропонувати розіграти низку рольових ігор:

Завдання 1. Уявіть, що ви вчитель загальноосвітньої школи. Учень без поважних причин запізнився на урок і не підготувався до уроку (наприклад, доповідь із наперед визначеної теми). Усно змодельюйте розмову, яку ви проведете з учнем у такому випадку.

Завдання 2. Змодельюйте типову ситуацію ділової телефонної розмови:

а) телефонуєте Ви;

б) телефонують Вам.

Завдання 3. Розіграйте телефонний діалог, використовуючи ситуації:

– між двома незнайомцями, один з яких помилився номером телефону;

– між студентами, які обговорюють результати модульної контрольної роботи з УМПС.

Завдання 4. Гра «Захоплення ініціативи в діалозі». Два студенти сідають у центрі кола. Один із них починає діалог на професійну тему, а інший повинен звернути увагу співрозмовника на свою тему. Робити це потрібно ввічливо, але наполегливо.

Завдання 5. Лінгвістична гра «Професійний ланцюжок». З алфавіту викладач обирає літеру, з якої починається гра. Протягом 10 хв студенти повинні записати якомога більше слів, дотичних до спеціальності, яку вони обрали. Перемагає той, хто придумає найбільше назв і зуміє пояснити їх значення. Наприклад: для психологів – агресія, адаптація, активність, амнезія, апатія, асоціація тощо; для біологів – амінокислоти, ареал, аутосоми, асиміляція та ін.

Зауважимо, що викладач під час гри може посідати такі позиції: бути центром гри, її керівником і режисером; виконувати функції одного з гравців; бути стороннім спостерігачем;

– кейс-метод – сприяє активізації і мотивації пізнавальної діяльності студентів, заохочує до опрацювання інформації. Застосовуючи кейси, студенти матимуть змогу висловлювати власну думку, аргументовано переконувати опонентів, захищаючи власну позицію, використовувати медіазасоби, навчаться аналізувати інформацію – виділяти головне та відкидати зайве, чітко й логічно мислити, структурувати виступ. Кейс-метод можна застосувати під час вивчення теми «Види службових листів». Наприклад, поділити студентів на 3 групи. Перша – представники рекрутингової компанії, дві інші – популярні туристичні агентства. Керівник компанії написав лист-прохання у вказані туристичні агентства, у якому просив підібрати екскурсійний тур країнами Європи для 5 працівників. Завданням туристичних агентств було написати листи-пропозиції з переліком послуг, які вони можуть надавати, характеризувати свої переваги та переконати представника рекрутингової компанії купити тур саме в них. Завданням компанії було розглянути обидві пропозиції та обрати найвигіднішу, повідомити туристичним агентствам своє рішення в листі-відмові (для одного) та листі-відповіді (для іншого);

– «мозковий штурм», дискусії, дебати, що розвивають навички аргументації та переконування. Дискусійні методи формують інтелектуальні вміння, розвивають монологічне та діалогічне мовлення, дають змогу відбирати необхідні факти, вибудовуючи їх в логічній послідовності, для аргументованого обґрунтування власної позиції, сприяють конструктивній діяльності, моделюють поведінку учасників дискусії. Зокрема, під час вибору теми дискусії необхідно орієнтуватись на її актуальність, проблемний характер, важливість. Наприклад, для студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням можна запропонувати такі орієнтовні теми: «*Мати вищу освіту сьогодні – престижно?*», «*Поступливість – риса слабкої людини?*», «*Мовлення кваліфікованого фахівця – це мова в роботі*». Найважливіше в дискусії точно визначити головну проблему й навколо неї зосередити увагу. Дискусію можна організувати у формі «*дерева рішень*», коли студенти заповнюють таблицю, вказуючи переваги і недоліки проблеми. Здобувачам надають основну інформацію, відомості про основні дати, події, дотичні до теми тощо. Студенти мають для себе визначити позитивні і негативні моменти у вирішенні цієї проблеми та самостійно прийняти рішення, про яке повідомлять в обговоренні.

Ще однією формою дискусійного обговорення є «мозковий штурм». Суть «мозкового штурму» визначають широко: «спрямувати на розв'язання проблем, створення інновацій, покращення комунікаційних моделей, оптимізацію споживчих послуг, планування проєкту, бюджетування тощо» [6, с. 16], стимулювати творчу активність здобувачів освіти, об'єднати теорію з практикою, активізувати пізнавальну діяльність, навчити працювати в команді; формувати повагу до іншої думки, «провокувати генерацію ідей» та ін. С. Шевчук зауважує, що метод «мозкового штурму» передбачає два етапи. На першому подається якомога більше ідей, на другому відбувається аналіз ідей та відбір кращих, найбільш придатних для подальшого опрацювання [7, с. 101]. Водночас завдання викладача – сформулювати проблему та контролювати процес її вирішення. Наприклад, актуальними проблемами для короткого «мозкового штурму» можуть бути такі: «*Шляхи вирішення мовного питання в Україні*», «*Підходи до вдосконалення особистісного розвитку*», «*Ієрархія потреб Маслоу: чи актуальна вона у XXI столітті?*».

Дискусійний метод у форматі «токшоу» дає змогу серед неоднозначних думок та пропозицій продемонструвати й обрати оптимальний варіант рішення одного й того ж питання. Як приклад, можна запропонувати студентам підготувати дискусію у форматі токшоу на одну з таких тем: «*Спорт стає засобом виховання тоді, коли він улюблене заняття кожного*» (В. Сухомлинський); «*Як впливають соціальні мережі на життя молоді?*»;

– *аналіз професійних фахових текстів*, що допомагає студентам розуміти специфіку усного мовлення у своїй галузі. Щоб студенти могли вільно спілкуватися на професійні теми, викладачеві варто здійснювати планомірну роботу щодо засвоєння фахової лексики. Для організації такого виду роботи допомагають наукові тексти, які відзначаються наявністю не лише загальноживаної лексики, а й фахової мови, що містить професіоналізми та терміни. Водночас роботу з науковими текстами можна

організовувати в усній формі, адже це впливає на піднесення рівня культури фахового мовлення здобувачів. Наприклад, студентам можна запропонувати такі види завдань:

- прочитати науковий текст, виділити в ньому ознаки наукового стилю;
- визначити, до якого підстилю наукового стилю належить науковий текст текст. Віднайти в ньому терміни або професіоналізми;
- виокремити в запропонованому науковому тексті інформаційну роль порядку слів, з'ясувавши, де і чому міститься основна інформація;
- довести, що запропонований текст належить до науково-популярного підстилю;
- прочитати науковий текст, виокремити ненормативні лексеми. До поданих ненормативних слів та словосполучень, які вживаються в наукових текстах, дібрати нормативні;
- проаналізувати одну зі статей наукового часопису вашого фаху за планом: 1) композиційні частини, 2) спрямованість змісту статті (наукова, практична, науково-практична, полемічна, інформаційна), 3) мовні засоби.

Важливо, добираючи науковий текст для опрацювання, передбачити колективну й індивідуальну форми роботи на занятті, а також роботу з термінологічними словниками. Отож, саме науковий текст за фахом є основним джерелом отримання науково-професійної інформації та об'єктом і засобом вивчення та навчання мови професії;

– використання методики активного слухання забезпечує «зворотний зв'язок» між здобувачами, здобувачами і викладачем для контролю якості почутого. Рефлексивне (емфатичне, активне) слухання виявляє свою продуктивність саме в діловому спілкуванні. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням можна використати такі види робіт із застосуванням методики активного слухання, а саме:

– підготувати усні доповіді із тем: «Невербальні засоби спілкування та їхня роль під час ведення перемовин», «Особливості спілкування у конфліктних ситуаціях», «Візитівки як одна із форм спілкування між діловими партнерами»;

– скласти діалоги із застосуванням основних видів рефлексивних відповідей: уточнення, перефразування та резюмування. Мовленнєвими інструментами уточнення є питання типу «Чи не могли б ви повторити ще раз?», «Уточніть, будь ласка, що ви маєте на увазі?», «Ви хотіли ще щось додати?». Перефразування може починатися словами: «Як я вас зрозумів,...», «З вашої точки зору...», «Іншими словами, ви вважаєте...». Типовими фразами для резюмування можуть бути такі: «Вашими основними ідеями, наскільки я зрозумів, є...», «Якщо підсумувати сказане вами, то...»;

– редагування діалогу з точки зору правильного застосування методики активного слухання. Наприклад, двоє студентів демонструють діалог телефонної розмови:

- *Це туристичне бюро?*
- *Так.*
- *А Надію можна?*
- *Вона вийшла.*
- *А куди?*
- *Вибачте, не знаю.*
- *Подивіться, може, вона в кабінеті керівника.*
- *Через кілька хвилин розмова продовжується.*
- *-Алло. На жаль, її там немає.*
- *Ну добре. Я ще зателефоную.*

Інші двоє студентів повинні усно відтворити цей діалог із дотриманням усіх мовних норм і етикету ділового спілкування.

2. Використання мультимедійних засобів, інтернет-ресурсів та онлайнних платформ полегшує і прискорює передання знань здобувачам, активізує процес засвоєння ними знань, підвищує продуктивність навчальної роботи як викладача, так і здобувача, зацікавлює студентів до виконання завдань.

Сучасні вебтехнології мають низку переваг: у них поєднуються відео/аудіо інформація, текстова інформація, можливість запису власного голосу та подальшої самокорекції мови. Вони надають значні можливості тестування рівня володіння українською мовою або темою, без участі або за участю викладача, що скорочує час перевірки результатів. Крім того, існують спеціалізовані програми аналізу тексту, у яких комп'ютерні програми є своєрідними експертами. Вони допомагають викладачеві відбирати та аналізувати навчальні матеріали [2, с. 8].

Ефективним мультимедійним засобом є мультимедійні презентації, що поєднують у собі динаміку, звук і зображення, а це, у свою чергу, значно покращує сприйняття нової інформації. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням можна активно застосовувати сучасні онлайнні платформи (Kahoot, Padlet, Jamboard, Learningapps, Mentimeter, Quizizz тощо), зокрема в межах дистанційного навчання.

3. Індивідуалізація підходу у викладанні мови. Урахування гендерних аспектів комунікації. Індивідуальний підхід у роботі зі здобувачами вищої освіти допомагає їм «розкритися», продемонструвати свої вміння; викладачеві дає можливість надати студентові адресну допомогу в усвідомленні власних потреб, інтересів, мети навчання, педагогічну підтримку у творчому його самовираженні.

Оскільки студенти можуть мати різний рівень мовної підготовки та індивідуальні потреби, важливо індивідуалізувати підхід до навчання. Викладачі повинні враховувати ці особливості і надавати студентам можливість працювати над конкретними аспектами комунікативної компетентності, які їм необхідні для їх майбутньої професії. Власне індивідуальний підхід забезпечує максимальну продуктивну роботу всіх студентів на всіх етапах навчання.

У контексті професійного спілкування актуальним є розгляд поняття гендерного спілкування. Крім того, тема «Особливості гендерного спілкування» є частиною навчально-методичного забезпечення освітнього компонента. Під час опрацювання теми важливо

наголосити на особливостях комунікації між чоловіками і жінками (уживання різних видів речень, емоційність, вплив на співрозмовника). Окреслити, що в українській мові вільно функціонують у живому мовленні, у ЗМІ, словники фіксують такі слова, як: *викладачка, авторка, дисертантка, аспірантка* тощо. Сучасний етап розвитку мови відзначається як стилістичною нейтралізацією фемінітивів, уже наявних у мові (*директорка, інженерка, професорка*), так і творенням нових одиниць або засвоєнням їх з мови західної діаспори (*лідерка, режисерка, спікерка, прем'єрка, держсекретарка, прессекретарка*).

Важливо, що саме викладачі є ретрансляторами основних установок і стереотипів, наявних у гендерній культурі суспільства.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ/CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Формування комунікативної компетентності серед здобувачів вищої освіти вимагає уваги та інтегрованого підходу. Комунікативна компетентність стає важливою навичкою для успішної кар'єри та особистісного розвитку здобувача вищої освіти. Правильно спроектовані та орієнтовані на практику заняття з української мови за професійним спрямуванням допоможуть розвинути у студентів не лише загальну комунікативну компетентність, але й здатність використовувати мову у своїй професійній діяльності, що стане ключем до їх успіху в майбутньому.

Щодо **перспектив подальших розвідок** із досліджуваного питання, то необхідним є вивчення особливостей формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в межах інших навчальних дисциплін та з урахуванням специфіки спеціальностей закладу вищої освіти.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Бацевич, Ф. С., 2004. *Основи комунікативної лінгвістики*: підручник. Київ: ВЦ Академія, 344.
2. Безлюдний О. І., Лукіяничук І. В., 2023. Методологічні проблеми впровадження цифрових технологій та інноваційних методик навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 67, 5 – 14.
3. Білик, Я., 2017. Поняття комунікативної компетенції в системі європейських ключових компетентностей. *Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект*: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 19 жовтня 2017 р. Харків: НУЦЗУ, 48 – 50.
4. Гарбар, І. В., Гарбар, А. І., 2023. *Формування мовленнєво-комунікативної компетенції майбутніх фахівців на заняттях з української мови за професійним спрямуванням*. Миколаїв: НУК, 48.

5. Зімонова, О., Шлеїна, Л., 2023. Формування культури усного професійного спілкування у здобувачів вищої освіти на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка*, 16/48: Педагогіка, 105 – 110.

6. *Інструментарій з управління знаннями: методики зберігання та поширення досвіду*; [пер. з англ. М. Висоцької], 2013. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ: ТОВ «Софія-А», 144.

7. Кравченко-Дзондза, О., 2014. Формування комунікативної компетенції студентів у процесі вивчення дисциплін філологічного циклу. *Молодь і ринок*, 7(114), 98 – 102.

8. Савчук, Н.М., 2023. Формування високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування під час вивчення української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 59, 3, 49 – 52.

9. Хом'як, І. М., 2011. Комунікативна компетентність українського філолога. *Нова педагогічна думка*, 3, 38 – 41.

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION IN THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES FOR PROFESSIONAL PURPOSES

Zoreslava Shevchuk,

Candidate of Philological Sciences,

Senior Teacher of the Ukrainian Language Department

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

Kamianets-Podilskyi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9309-5517>

shevchuk.zoreslava@kpnu.edu.ua

Abstract. The article is devoted to the study of the process of formation of communicative competence among students of higher education. The importance of mastering communicative skills during the study of the academic discipline "Ukrainian language for professional purposes" is considered, and the necessity of implementing a number of methods and approaches to improve the communicative competence of students is argued. The course "Ukrainian language (for professional purposes)" is related to the specification of the competency requirements for language training of students of higher education. It is important to develop a set of universal stereotypes of the professional speech behaviour of the future specialist during the performance of his professional duties. The corresponding task of the teacher is to define a set of professional linguistic and communicative competences in the main types of language activities. At the same time, the application of a communicative and activity approach to the organization of the educational process ensures in this case the formation of not

only language (writing documents), but also speech and communicative competences of students, and interactive tasks activate the cognitive activity of students, form the skills necessary for further raising the level speech skills. The article singles out the main approaches that help students of higher education master the communicative competences necessary for further professional activity, in particular: the use of interactive learning methods (role-playing games, case methods, brainstorming, discussions, debates, talk shows, analysis of professional texts, methods of active listening, etc.); the use of multimedia tools, Internet resources and online platforms that facilitate and accelerate the transfer of knowledge to learners, increase the productivity of both the teacher and the learner, interest students in completing tasks); individualization of the approach in teaching the Ukrainian language (taking into account the peculiarities of each student, giving the opportunity to work on specific aspects of communicative competence, taking into account gender aspects of communication).

Keywords: competence; communication; interactive method; methodology; modelling.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Batsevych, F. S., 2004. *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]: pidruchnyk. Kyiv: VTs Akademiia, 344.
2. Bezliudnyi O. I., & Lukiianchuk I. V., 2023. Metodolohichni problemy vprovadzhennia tsyfrovyykh tekhnolohii ta innovatsiinykh metodyk navchannia [Methodological problems of implementation of digital technologies and innovative teaching methods]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 67, 5 – 14.
3. Bilyk, Ya., 2017. Poniattia komunikatyvnoi kompetentsii v systemi yevropeiskykh kliuchovykh kompetentnostei [The concept of communicative competence in the system of European key competences]. *Mova v profesiinomu vymiri: komunikatyvno-kulturnyi aspekt: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii*. 19 zhovtnia 2017 r. Kharkiv: NUTsZU, 48 – 50.
4. Harbar, I. V., & Harbar, A. I., 2023. *Formuvannia movlennievo-komunikatyvnoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam* [Formation of speech and communication competence of future specialists in Ukrainian language classes for professional orientation]. Mykolaiv: NUK, 48.
5. Zimonova, O., & Shlieina, L., 2023. Formuvannia kultury usnogo profesiinoho spilkuвання u zdobuvachiv vyshchoi osvity na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) [Formation of the culture of oral professional communication among students of higher education in Ukrainian language classes (for professional orientation)]. *Liudynoznavchi studii: zb. nauk. prats DDPU imeni Ivana Franka*, 16/48: Pedahohika, 105 – 110.

6. *Instrumentarii z upravlinnia znanniamy: metodyky zberihannia ta poshyrennia dosvidu* [Toolkit for knowledge management: methods of storage and dissemination of experience]; [per. z anhl. M. Vysotskoi], 2013. Shveitsarsko-ukrainskyi proekt «Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini – DESPRO». Kyiv: TOV «Sofiia-A», 144.

7. Kravchenko-Dzondza, O., 2014. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii studentiv u protsesi vyvchennia dystsyplin filolohichnoho tsyклу [Formation of communicative competence of students in the process of studying the disciplines of the philological cycle]. *Molod i rynek*, 7(114), 98 – 102.

8. Savchuk, N.M., 2023. Formuvannia vysokoho rivnia komunikatyvnoi kultury u sferi profesiinoho spilkuvannia pid chas vyvchennia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [Formation of a high level of communicative culture in the field of professional communication during the study of the Ukrainian language in a professional direction]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*, 59, 3, 49 – 52.

9. Khomiak, I. M., 2011. Komunikatyvna kompetentnist ukrainskoho filoloha [Communicative competence of the Ukrainian philologist]. *Nova pedahohichna Dumka*, 3, 38 – 41.